Lainsäädäntö ja hallinto/Yrityslainsäädäntö
Markku Rajamäki

Eduskunnan hallintovaliokunnalle
HaV@eduskunta.fi

Muistio



20.6.2021

Viite: Hallintovaliokunnan kokous ma 21.06.2021 klo 09:00, HE 105/2021 vp

**Elinkeinoelämän keskusliitto EK:n asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä 105 / 2021 vp laiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta**

Kiitämme lausuntomahdollisuudesta ja toteamme esityksestä seuraavaa:

Esityksen tavoite on perusteltu ja kannatamme sitä. Rajat ylittävää matkustusta on päästävä tautilanteen parannuttua avaamaan samalla kuitenkin varmistaen rajojen terveysturvallisuuskontrolleilla ja ensisijaisesti maahantulijan ns. koronatodistuksella hänen terveysturvallisuutensa, jotta erityisesti virusmuunnokset eivät pääsisi leviämään laajasti Suomeen. Matkustuksen avaamista tarvitsevat kipeästi paitsi matkailusta, liikennöinnistä ja majoitus- ja ravintolatoiminnasta riippuvaiset yritykset, myös suomalaiset kansainvälisesti toimivat yritykset laajemmin.

Vaikka esitystä on kyetty jatkovalmistelussa parantamaan, siinä on nähdäksemme edelleen seuraavia ongelmia:

**1) Esitys ei perustu ns. riskimaakriteereille eikä EU:n yhteisille suosituksille**

Tällä hetkellä Suomeen voi matkustaa ilman testi- tai omaehtoisen karanteenin vaatimuksia maista, joiden ilmaantuvuusluku ei ylitä 25:ta. Nyt riskimaihin perustuvasta luokittelusta esitetään luovuttavaksi kokonaan huolimatta siitä, että EU:n neuvostossa (Suomi mukaan lukien) 20.5.2021 päästiin yhteisymmärrykseen siitä, että jatkossa kolmansista maista ns. riskimaiden ilmaantuvuusraja olisi jatkossa 75 ja tämän rajan alittavista maista tulisi päästä EU-maihin ilman mitään terveysturvallisuuteen liittyviä rajoitteita. Rajan ylittävistä maista matkustus EU:hun olisi mahdollista koronatodistuksen avulla. Tällöinkään ei edellytettäisi jäämistä omaehtoiseen karanteeniin. Lisäksi EU:n neuvosto (Suomi mukaan lukien) antoi 14.6.2021 suosituksen (2021/961), jonka mukaan henkilöihin ei tulisi kohdistaa mitään rajoituksia, jos hän saapuu EU-maasta, jonka ilmaantuvuusluku on aikaisemman 25 sijaan enintään 50/100000/14 tai 75 (positiivisten testien osuuden mukaan). Rajoituksia voitaisiin asettaa korkeamman ilmaantuvuusluvun ja kohonneen positiivisten testien osuuden mukaan. Tällä hetkellä Schengenmaista jo ainakin yli 20 valtiota ei käsityksemme mukaan enää edellytä

karanteenia matalan riskin maista matkustettaessa koronatodistuksen kera.

Esityksen säännöstekstissä ei mainita nykykäytännön mukaista omaehtoista karanteenia. Kuitenkin esityksen perusteluista käy ilmi, että omaehtoisista karanteeneista ei tässä yhteydessä ole tarkoitus luopua niiden osalta, joilla ei ole rokotustodistusta tai todistusta sairastetusta koronataudista. Tämä ilmenee mm. esityksen sivun 30 luvun "Vaikutukset matkustajavirtoihin Suomeen saavuttaessa" toiseksi viimeisestä kappaleesta. " …ja suositella välttämään lähikontakteja ennen testiin hakeutumista aina myöhemmin maahan saapumisen jälkeen otettavan toisen testin negatiivisen testituloksen valmistumiseen saakka." Vaikka sanamuotoa on hieman muutettu, asiallisesti suositus merkitsee edelleen omaehtoista karanteenia. Miksi omaehtoisen karanteenin edellytystä ei ole kirjoitettu selkeästi näkyviin myös säännöstekstiin, kun se kuitenkin on aivan olennainen asia kokonaisuudessa? Emme pidä asianmukaisena, että lainsäädännön yhteyteen luotaisiin rinnakkainen viranomaisten suosituksiin perustuva säännöstö, jolla pyritään asettamaan rajoituksia yli sen, mitä laissa edellytetään. Perusteluissa ei tulisi edellyttää sellaista, mistä ei ole säädetty laissa.

Esitys olisi siis tältä osin tiukennus nykytilanteeseen, vaikka matkustusta tulisi avata terveysturvallisesti. Esityksen kategorisuus herättää edelleen vakavan huolen siitä, ettei se täytä perustuslain perusoikeuksiin puuttumisen edellyttämää toimien oikeasuhtaisuutta ja välttämättömyyttä.

*Katsomme, että malliin tulisi liittää edellä kuvattu riskimaakriteeri ja koronatodistusta edellytettäisiin tällöin vain ilmaantuvuusrajan ylittävistä lähtömaista tulevilta*. *Todistuksen lisäksi ei tulisi edellyttää enää omaehtoista karanteenia. Hallituksen tulee varmistaa, että Suomessa myös lain voimassaoloaikana tullaan soveltamaan riskiperusteisuutta ja turvata vapaa maahan saapumisen ns. vihreän kategorian maista.*

On keskeistä, että maat pyrkivät löytämään yhteisiä käytäntöjä ja kontrolleja. Suomen tulee EU:n jäsenmaana olla rakentamassa näitä malleja ja sitoutua niihin myös itse. Mikäli Suomen omat kontrollit ovat olennaisesti tiukemmat kuin muissa maissa, se tulee tarkoittamaan, että Suomeen ja Suomesta muualle suuntautuva matkustaminen ei pääse avautumaan muiden tahdissa ja myöskään suomalaiset vientiyritykset eivät pääse toimimaan kilpailijoidensa tavoin.

**2) Esitys ei varmista sitä, että Suomen järjestelmä kestää saapuvien matkailijoiden aiheuttaman testauspaineen**

Esityksen mukaan toisaalta edellytetään, että vakituisesti ulkomailla asuvalla maahantulijalla on tullessaan 16 a §:ssä määritelty todistus, mutta toisaalta maahan pääsee ilmankin, jolloin maahantulija testataan täällä 16 d §:n mukaisesti. 16 a §:n lopussa olevan, maahantulon

epäämistä ja henkilön käännyttämistä koskevan viittauksen merkitys samoin kuin säännöksen yksityiskohtaiset perustelut näiltä osin ovat hyvin epäselviä. Niistä ei ilmene selkeästi, milloin maahantulon epääminen tai käännyttäminen tulisi kyseeseen.

Suomeen saapuvan maahantuloliikenteen kannalta keskeisimmät rajakaupungit Vantaa ja Helsinki ovat tehneet selväksi, ettei niiden terveydenhuollon henkilöstökapasiteetti kestä massiivista todistusten tarkistamista ja tulijoiden testaamista, mikäli matkustaja- ja sen myötä testausmäärät merkittävästi nousevat nykyisestä. Esitys ei nähdäksemme varmista, ettei näin voisi käydä. Ei ole mitään takeita, millainen osuus tulijoista tulisi maahan ilman todistusta.

Terveydenhuollon kapasiteetti on kokonaisuus, jonka tulee riittää kaikkiin sekä koronasta johtuviin että muihin tarpeisiin myös tilanteessa, jossa koronatautitilanne olisi olennaisesti uudelleen heikentynyt. Maahantuloliikenteeseen liittyvän testaustarpeen lisäys ei saisi vaarantaa muita tarpeita.

*Katsomme, että mallissa tulisi ensisijaisesti edellyttää maahan tulijalta 16 a §:ssä tarkoitetun todistuksen esittämistä jo lähtömaassa ehtona liikennevälineeseen nousulle, koska esitetty malli siirtää painetta tarpeettomasti ja ennakoimattomasti Suomeen ja Suomen terveydenhuoltoon. Ymmärrettävästi tämä pätee ennen kaikkea lento- ja laivaliikenteeseen. Maarajoilla tarkastukset tulisi toteuttaa maahan saapumisen yhteydessä.*

**3) Esityksen vaikutusarviointi on puutteellinen**

Laadukkaassa lainsäädännössä sekä esitetyn että vaihtoehtoisten ratkaisumallien vaikutukset tulisi avoimesti avata. Esityksessä ei ole tarkasteltu eri vaihtoehtojen vaikutuksia riittävän tarkasti: montako tartuntaa, sairastumista ja kuolemaa arvioidaan vältettävän. Näitä lukuja tulisi verrata siihen, mitkä ovat esityksen vaikutukset eri toimijoille ja paljonko toimenpiteet yhteiskunnalle kokonaisuudessaan maksavat. Vain tällaisen vertailulaskelman kautta voidaan lopulta arvioida, ovatko rajoitustoimien tai muiden torjuntatoimien kustannukset järkeviä suhteutettuna niillä saatuun hyötyyn. Näinhän on yleisesti lääkekulujen ja muiden lääketieteellisten toimenpiteiden kustannusten osalta aiemmin tehty ja tehdään varmasti jatkossakin – koronakriisin aikana tästä on toistuvasti tingitty, näin myös tässä esityksessä.

**4) Muut huomiot**

On hyvä, että esitetyn lain voimassaolo on nyt rajattu päättymään aiempaa aikaisemmin 31.12.2021. Samoin on hyvä, että 16 d §:n ns. toisen testin vaatimus olisi voimassa vain 15.10.2021 saakka. Näin rokotuskattavuuden kehittymiselle tulevina kuukausina annetaan edes jotain merkitystä.

Pidämme kuitenkin erikoisena sitä, ettei THL:n aikaisempaan virkamiesesitykseen antamaa lausuntoa ole perusteluissa huomioitu. Sosiaali- ja terveysministeriön esityksiä ja linjauksia on johdonmukaisesti perusteltu nimenomaan terveysviranomaisten ja -asiantuntijoiden näkemyksillä. Aikaisemmassa virkamiesesityksessä THL kritisoi sitä, että esityksessä ei ollut riittävästi huomioitu Suomen oman väestön rokotekattavuuden kasvua. Sama ongelma koskee nyt käsillä olevaa esitystä. THL otti lausunnossaan selkeästi kantaa mm. siihen, että osittainenkin rokotussarja voitaisiin katsoa riittäväksi sille, ettei matkustajaa tarvitsisi lisäksi testata:

"Ehdotuksessa ei kuitenkaan riittävästi huomioida Suomen oman väestön rokotuskattavuuden kasvua, joka erityisesti iäkkäiden ja lääketieteellisten riskiryhmien keskuudessa mahdollistaa terveysturvallisuustoimien lieventämisen esimerkiksi siten, että myös osittaisen rokotussarjan saaneiden matkustajien kohdalla voitaisiin luopua testauksista, ilman, että terveysturvallisuus oleellisesti heikkenisi”

*Katsomme THL:n lausuntoon viitaten, että jos matkustajalla on yksikin rokotussarjan annos saatuna, häntä ei tulisi enää velvoittaa testiin maahantulon yhteydessä.*

Katsomme myös, että olisi joka tapauksessa tärkeää arvioida lain tarkoituksenmukaisuutta ja voimassaolon tarvetta säännöllisin väliajoin myös lain voimassaolon aikana.

Esityksessä on todettu, että jos kaikkia todistuksia ei ole mahdollista tarkistaa, ne voidaan sivulla 30 todetun mukaisesti tarkistaa pistokokeina. Tämä puolestaan tullee merkitsemään, että maahan pääsee henkilöitä, joilla ei ole todistusta, mutta joita ei myöskään ohjata 16 b §:n mukaiseen testiin. Esitetty malli on tämän vuoksi myös riskialtis virusten leviämisen kannalta. Kuitenkin tulisi viimeiseen saakka välttää tilanne, jossa maan sisäisiä rajoituksia jouduttaisiin jälleen merkittävästi kiristämään.